

Голові разової спеціалізованої вченої
ради із захисту дисертації PhD 12714
на здобуття ступеня доктора
філософії, доктору політичних наук,
професору кафедри політології та
державного управління
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
ПОТАР Наталії Юріївні

РЕЦЕНЗІЯ

рецензента доктора політичних наук, професора кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича Бурдяк Віри Іванівни на дисертаційну роботу **Сабадаш Наталії Володимирівни** на тему: **«Гуманітарна політика територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні»**, подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія»

Актуальність теми дослідження. Актуальність і затребуваність дисертаційної роботи «Гуманітарна політика територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні» не викликає заперечень, зокрема завдяки презентації в ній значних трансформаційних змін щодо ролі територіальних громад, як ключових суб'єктів формування та реалізації гуманітарної політики; передачі великого об'єму повноважень та ресурсів на місцевий рівень, що активізувало потребу поєднання менеджменту гуманітарної політики з суспільно-політичною, соціально-економічною та культурною сферами; наявності запропонованих у ній певних інструментів забезпечення політичної стабільності в розвитку суспільства, механізмів захисту та дотримання прав і свобод громадян; представленню даних про надання підтримки внутрішньо переміщеним особам; висвітленню відновлення соціальної інфраструктури, збереження культурної ідентичності; практичним рекомендаціям з посилення гуманітарної політики на національному, регіональному та місцевому рівнях в умовах повномасштабної російсько-української війни.

Сучасний суспільний розвиток і прагнення інтеграції України до ЄС, загальносвітові глобалізаційні процеси підтверджують, що гуманітарна політика є одним з найбільш значимих напрямів розвитку для майбутнього нашої держави, як і її цілеспрямоване переплетіння з усіма сферами суспільно-політичного, соціально-економічного та правового життя.

Актуальність дисертаційної роботи полягає також у тому, що, незважаючи на наявні праці науковців, в яких розглянуто аспекти гуманітарної політики в Україні в умовах децентралізації, проаналізована Сабадаш Н.В. наукова проблема комплексно не досліджувалася. Відомо, що попри значну кількість досліджень по проблемах децентралізації, цілісної концепції гуманітарної політики на місцевому рівні ще не створено; інституційні проблеми територіальних громад, зокрема реалізація гуманітарної політики, забезпечення кадрового потенціалу, раціональне використання ресурсів здебільшого залишаються поза увагою науковців; емпіричні дослідження функціонування гуманітарної політики на локальному рівні теж досить поверхневі; відчутний брак механізмів реалізації гуманітарної політики в умовах децентралізації, як і аналітичного аналізу взаємодії гуманітарної політики з безпековими практиками повсякденного життя тощо.

За результатами соціологічного опитування, яке провів КМІС на початку 2026 р., виявлено значне зниження довіри до інститутів центральної влади в Україні. Результати опитування свідчать, що рівень довіри до інститутів владного центру демонструє високу волатильність, із періодами відчутного зниження, за якими слідує стабілізація. Зазначені аргументи підтверджують актуальність і суспільну потребу в дисертації, предметом якої є гуманітарна політика територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні у контексті широкомасштабної російсько-української війни, розгортанні глобалізаційних і євроінтеграційних процесів, особливо тих її аспектів, які безпосередньо пов'язані з розвитком національної безпеки, свідомості, спільних цінностей та відповідає на вимоги часу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконано в межах двох комплексних програм науково-дослідних робіт кафедри політології та державного управління Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: 1) «Політичні процеси та публічне управління в умовах сучасних викликів і загроз» (№ держреєстрації 0119U103774), яка виконувалася на кафедрі упродовж 2019-2024 рр.; 2) «Забезпечення стійкості політичної системи управлінської діяльності в умовах російсько-української війни та глобальної нестабільності» (№ держреєстрації 0124U004630), яка виконується на кафедрі з 2024 року.

Достовірність і обґрунтованість отриманих результатів та запропонованих автором рішень, висновків, рекомендацій. Аналіз представленої дисертації та публікацій здобувачки наукового ступеня дозволяє зробити висновок, що одержані наукові результати є достовірними обґрунтованими, опираються на аналіз низки документів та сучасних джерел. Отримані положення і висновки науково виважені, достатньо аргументовані та пройшли належну апробацію. Дисертантка позиціонувала себе самостійною, зрілою дослідницею, зуміла обґрунтувати власні думки, зробити аналітичні логічні висновки, виявила розуміння практичного значення сучасних теоретичних положень.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі. Наукові положення, висновки та рекомендації, які представлені у дисертації, ґрунтуються на комплексному аналізі теоретичних джерел, емпіричних даних і використанні сучасних методологічних підходів. Аспірантка Сабадаш Н.В. чітко визначила об'єкт та предмет дослідження, сформулювала мету та завдання дисертаційної роботи. Зміст дисертації відповідає поставленій меті і завданням. Обґрунтування наукових положень дисертації переконливе. Дослідження здійснювалося впродовж тривалого часу, зважаючи на список публікацій, який свідчить, що науково-пошукова робота проводилася в 2019-2025 рр. На всіх етапах дослідження Н. Сабадаш застосовувала певні наукові методи, які сприяли збору різноманітної й адекватної інформації, відповідали вимогам методологічних підходів, використаних у дисертації, що дозволило провести завершене політологічне дослідження.

Структура роботи послідовна та відповідає поставленим завданням. Науковий апарат дослідження сформульовано коректно. Дисертантка опрацювала значний обсяг джерел (304 позиції), що відповідають проблемі дослідження: міжнародного рівня (акти глобального характеру, що закладають фундаментальні принципи гуманітарного розвитку та захисту прав людини; європейського рівня (регіональні акти – директиви, хартії, конвенції, які визначають стандарти гуманітарної політики в контексті європейської інтеграції України; загальнодержавного рівня (законодавчі акти, що формують правовий фундамент та стратегічні пріоритети гуманітарної політики держави; галузевого рівня (нормативно-правові документи, що регулює функціонування інституцій у сферах культури, освіти та соціального захисту). Здобувачка використала: офіційні вебсайти Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, інших органів державної влади та місцевого самоврядування, міжнародних організацій, що діють в

Україні у сфері гуманітарного розвитку: «Help Ukraine Romania», «Cedos», «ОСНА» та ін.; наукові праці вітчизняних дослідників; дані статистики тощо.

Основні положення дисертаційного дослідження апробовані на п'яти наукових конференціях, відображені у шести наукових публікаціях дисертантки (чотири у фахових наукових виданнях України, одна у періодичному науковому виданні, проіндексованому у наукометричній базі даних Scopus та одна в одноосібному розділі колективної монографії). Наявність наукових публікацій та апробацій свідчить про валідність наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційного дослідження.

Основні положення, висновки і рекомендації сформульовані у дисертації, їх новизна. У першому розділі дисертантка обґрунтувала використання теоретичних і методологічних підходів до дослідження проблеми. Системний підхід дозволив розглянути гуманітарну політику як комплекс взаємопов'язаних частин (освіта, охорона здоров'я, культура, соціальний захист), кожна з яких сприяє досягненню спільної мети; дослідити, формування ієрархії адміністративної структури гуманітарної сфери; виявити дії політичних інститутів у різних напрямках гуманітарної політики та розподілі повноважень; оцінити успішність діяльності елементів системи, їх потреби у збільшенні ресурсів, для уникнення збоїв у роботі гуманітарного сектору. Неоінституціональний підхід допоміг проаналізувати вплив формальних та неформальних інститутів на гуманітарну політику в територіальних громадах України. Структурно-функціональний підхід дав змогу розкрити функції кожного елемента гуманітарної політики, його спрямованість на досягнення загальних цілей (розвиток особистості, зміцнення суспільної свідомості, забезпечення соціального добробуту). Використання ситуаційного підходу, спрямованого на конкретні обставини й умови, в яких приймаються рішення, допомогло виявити здатність територіальних громад швидко пристосовуватися до змін та коригувати дії, особливо в умовах російсько-української війни та режиму воєнного стану; вміння знаходити нестандартні рішення та підходи до розв'язання проблем, враховуючи унікальність кожної ситуації (с. 50-54).

Комбінування різних методологічних та теоретичних підходів дало змогу авторці встановити взаємозв'язок між такими науковими категоріями, як: «гуманітарна політика», «безпека», «управління гуманітарною сферою в умовах децентралізації», «розподіл функцій між центральною та місцевою владою» тощо (підрозділ 1.1.), Авторка запропонувала власне визначення понять «гуманітарна політика» та «державна гуманітарна політика» (с. 38-39).

У другому розділі дисертантка висвітлила сучасний стан гуманітарної політики в Україні, сфокусувала увагу на формуванні системи нормативно-

правового регулювання гуманітарної політики в державі (с. 62-70); описала інституційну модель гуманітарної політики в Україні (с. 76-90); розкрила динаміку реалізації гуманітарної політики територіальних громад (с. 102-105) та трансформацію її пріоритетів в умовах правового режиму воєнного стану в Україні (с. 109-120). Сабадаш Н.В. наголосила, що подальший розвиток та зміцнення системи місцевого самоврядування є фундаментом для успішного відновлення країни після війни та її сталого розвитку, висловила ряд суттєвих рекомендацій: необхідність створення Національної стратегії гуманітарного реагування для розмежування ролі і функцій різних рівнів влади та міжнародних організацій; розширення фінансової автономії громад шляхом збільшення частки місцевих податків і зборів у розпорядженні органів місцевого самоврядування; запровадження цільових субвенцій із державного бюджету для фінансування гуманітарних програм, адаптованих до специфічних потреб конкретних територіальних громад; активне залучення міжнародної фінансової, технічної допомоги для реалізації гуманітарних проєктів і оперативного відновлення критичної інфраструктури (с. 128-129).

У третьому розділі рецензованої роботи дисертантка дослідила впровадження європейських підходів до формування та реалізації гуманітарної політики в країні, виділивши серед них: моделі децентралізації влади в державах-членах ЄС (с. 129-141); європеїзацію гуманітарної політики України в умовах правового режиму воєнного стану (с. 141-151). Підсумовуючи викладене у третьому розділі, авторка вказала, що «прийняття європейських підходів дозволить Україні адаптувати сучасну гуманітарну політику до кризових умов, спричинених війною. Для України цей процес означає перехід до сервісно-орієнтованої державної системи, що через цифровізацію та посилення ролі місцевого самоврядування створює стійкий фундамент для повної інтеграції в європейський соціально-правовий простір. Важливою складовою є посилення інформаційної політики, спрямованої на протидію дезінформації та підтримку національності єдності» (с. 151).

Четвертий розділ дисертаційного дослідження присвячений аналізу особливостей реалізації гуманітарної політики територіальних громад (на прикладі Чернівецької області). Дисертантка дослідила територіальні громади через призму регіональних механізмів реалізації гуманітарної політики в Чернівецькій області та секторальних інструментів реалізації гуманітарної політики у територіальних громадах регіону. Провівши порівняльний аналіз, здобувачка показала ефективність територіальних громад як суб'єктів політики, що після реформи стали основними хабами для прийому та соціальної адаптації понад 108 тис. внутрішньо переміщених осіб. Цьому сприяло наближення адміністративних та соціальних послуг до населення.

Основні результати дослідження викладені авторкою у висновках. Вагомий перелік додатків (25 позицій) додатково посилює результати дисертаційного дослідження.

Дотримання вимог академічної доброчесності. Дотримання вимог академічної доброчесності в дисертації Сабадаш Н.В. забезпечено у повному обсязі. Авторка послідовно дотримувалася принципів наукової об'єктивності й академічної етики. Всі використані в роботі джерела процитовані з дотриманням вимог наукового стилю, прямі цитати, парафрази та ідеї, запозичені з інших досліджень, належним чином оформлені з посиланнями на певні джерела. Текст роботи не містить ознак плагіату чи інших порушень академічної доброчесності, що підтверджено перевіркою на антиплагіат.

Теоретичне та практичне значення результатів і висновків дисертації, пропозиції щодо їх використання. Результати дослідження можуть бути використанні широким колом суб'єктів: органами державної влади, громадськими організаціями, закладами вищої освіти.

Дослідження містить низку практичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення гуманітарної політики в територіальних громадах України в умовах децентралізації влади та режиму воєнного стану. Запропоновані підходи дають змогу: вдосконалити нормативно-правову базу шляхом внесення змін до чинного законодавства; покращити координацію між органами державної влади та органами місцевого самоврядування; підвищити рівень безпеки на місцях; посилити забезпечення належного фінансування; розширити можливості застосування європейських підходів у гуманітарній політиці України; переосмислити й модернізувати державну гуманітарну політику на національному, регіональному та локальному рівнях.

Зауваження та дискусійні питання дисертації. Незважаючи на загальну позитивну оцінку роботи, окремі її положення є дискусійними та потребують уточнення.

1. На наш погляд, дисертаційна робота значно виграла б, якби авторка належною мірою представила методологію наукової роботи, виділивши для цього окремий підрозділ. Перераховані у підрозділі 1.1. кілька методологічних підходів і методів в неповній мірі розкривають методологічний інструментарій дослідження. Тож, у роботі бракує узагальненої методологічної моделі дослідження, а опис використаних методологічних підходів та методів дослідження недостатній.

2. У тексті дисертаційної роботи відсутня дослідницька гіпотеза, що, до певної міри, знівелювало розуміння авторської позиції стосовно ставлення до заявленої проблеми й очікуваних результатів дослідження; не всі поняття, які

авторка використовує у роботі отримали належну інтерпретацію; не всі Додатки, які вміщені в дисертації, безпосередньо пов'язані з текстом.

3. Зважаючи на те, що гуманітарна політика – це система дій держави, яка спрямована на розвиток людського капіталу, духовного потенціалу, освіти та культури й охоплює мовну, культурну політику, освіту, науку, охорону здоров'я, інформаційний простір, фізичну культуру та релігійно-конфесійні відносини, вважаємо, що в Розділі 4, де авторка досліджує територіальні громади через регіональні механізми та секторальні інструменти реалізації гуманітарної політики в Чернівецькій області, не достатньо висвітлена саме її реалізація, не показано яким чином досягається основна мета гуманітарної політики – забезпечення розвитку людського капіталу й особистості.

4. У цьому ж Розділі 4 здобувачка наголосила, що «гуманітарна політика в області формувалася під впливом двох потужних процесів: реформи децентралізації влади та повномасштабного вторгнення рф у 2022 р.» (с. 198). Чи відповідає зазначене дійсності? З тексту дисертації видно, що до реформ децентралізації влади авторка ставиться позитивно. У зв'язку з цим, вимагає пояснення положення про те, яку роль у вказаному процесі відіграє повномасштабне вторгнення рф?

5. З метою ретельнішого вивчення предмету дослідження, авторці доречно було б не обмежуватися лише обраним кейсом, а розширити рамки дослідження, проаналізувати дані по інших областях, порівняти хід вказаних процесів в інших регіонах України, щоб виявити особливості та специфіку реалізації гуманітарної політики в територіальних громадах Чернівецької області; показати наявність/ відсутність ідентичних проблем конфліктності та напруги в інших регіонах, зокрема у сфері релігійно-конфесійних, етнічних відносин та проблем викликаних невдоволенням громадян новим адміністративно-територіальним поділом і представити шляхи їх вирішення.

6. У дисертаційній роботі зустрічаються повтори, орфографічні, стилістичні та пунктуаційні помилки, які вимагають редакторського доопрацювання.

Висловлені зауваження мають дискусійний, рекомендаційний та уточнюючий характер. В цілому, вони не знижують загальну позитивну оцінку проведеного дослідження, не зменшують наукові результати дисертації Сабадаш Наталії Володимирівни, яка виконана на належному науковому рівні.

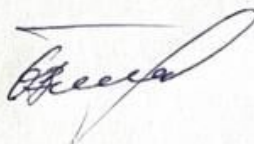
Загальний висновок. У цілому, дисертаційна робота Сабадаш Наталії Володимирівни на тему «Гуманітарна політика територіальних громад в умовах децентралізації влади в Україні» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке характеризується актуальністю, науковою новизною, а

також має теоретичне та практичне значення, що підтверджено в наукових публікаціях автора.

Дисертаційна робота відповідає «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим Наказом МОН України від 12.01.2017 р. №40 (зі змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019 р.) та вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. №44 (зі змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022 р., № 502 від 19.05.2023 р., № 507 від 03.05.2024 р.), а її автор – Сабадаш Наталія Володимирівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 052 «Політологія».

Рецензент

доктор політичних наук, професор,
професор кафедри політології
та державного управління
Чернівецького національного
університету імені
Юрія Федьковича

Віра БУРДЯК

Підпис Бурдяк В засвідчую
Учений секретар Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича
"04" травня 2026

